

Singapore den 3 januar 2005.

Høring den 19 januar 2005. Energi i fremtiden.

Emne: De globale udfordringer.

Af: Ambassadør J. Ørstrøm Møller, adjungeret professor ved Handelshøjskolen i København.

Resume.

Det internationale energimarked herunder navnlig oliemarked vil undergå væsentlige strukturændringer i de kommende tiår. Efterspørgsel skifter fra USA til Kina og Indien. Interesse for at mindske afhængigheden af olie og dermed den politiske afhængighed af Mellemøsten. En stribe udviklingslande er i knibe mellem de nyindustrialiserede lande og de olieeksporterende lande. Kina og Indien fører en aktiv politik for at sikre sig energi navnlig i form af olie og gas. Interessekonflikt med USA kan skimtes. Spillet om olie dermed stadig et af udenrigs- og sikkerhedspolitikens brændpunkter. Risiko for en terroraktion rettet mod olieudvinding eller oliens transportveje.

1) Den grundlæggende ligning omkring globale udfordringer set i et energipolitisk perspektiv udspiller sig indenfor en firkant bestående af:

For det første en forventet fortsat høj økonomisk vækst i Kina og Indien omfattende 2,3 mia mennesker plus Sydøstasien med 600 mio mennesker.

For det andet en stærk stigning i efterspørgselen efter energi efterhånden som disse to landes bruttonationalprodukt kommer op på et højere niveau.

For det tredje deres afhængighed af importeret energi med deraf følgende forsøg på at diversificere sig ud af en for stærk afhængighed af få leverandører og een energikilde nemlig olie.

For det fjerde udenrigs- og sikkerhedspolitiske konsekvenser af Kinas og Indiens fremkomst på markedet for energi, som ikke alene store efterspørgere, men toneangivende efterspørgere i stedet for USA.

2) USA tegner sig for ca 25% af det globale bruttonationalprodukt (BNP) efter officielle valutakurser og Kina plus Indien for ca 6%. Anvendes købekraftparitet (PPP), som for lande på Kina og Indiens udviklingstrin er bedre egnet, stiger de to landes samlede andel til hen i mod 18%.

Baseret på PPP beregning er Kinas samlede økonomi allerede i dag nummer to globalt set svarende til ca 55% af USA's, og Indien er nummer fire på den globale rangliste med et BNP på ca 30% af USA's.

Antages at Kinas økonomi stiger med gennemsnitligt hen i mod 9% i det kommende tiår og Indiens med måske 7% (begge vækstrater forekommer realistiske, som billedet tegner sig) varer det ikke længe, før Kinas økonomi er den største og Indiens den tredjestørste; det kan skimtes ude i horisonten, hvornår Indien overhaler USA med det resultat, at Kina og Indien ligger nummer et og to.

Begge nærmer sig det punkt for en gennemsnitlig indkomst pr indbygger eller for den sags skyld pr familie, hvor det private forbrug begynder at ændre sig under indflydelse af stigende indkomst. En stor del af deres befolkning kommer op i mellemindkomstgruppen og erhverver varige forbrugsgoder med stort energiforbrug.

Det mest iøjnefaldende er ikke overraskende antallet af personbiler. Kina vurderes til at blive det største marked i løbet af de kommende tiår. Stort set samtlige store bilfabrikker har etableret sig i Kina, og landet er ved at opbygge en egen produktion. Det er ikke lang tid siden, at Kinas største bilproducent Shanghai Automobile Industrial Groups købte Koreas fjerdestørste bilproducent Ssangyong.

Fra 1990 til 2002 var USA's andel af det globale olieforbrug stort set uændret nemlig 25,6% og 25,4%. Kinas andel steg fra 3,4% til 7,0%. Indiens andel steg fra 1,8% til 2,8%.

Kina tegner sig i øjeblikket for omkring 50% af **stigningen** i det globale forbrug af olie. Tillægges Indien tegner de to lande sig for hen i mod 2/3 og måske endda mere.

Indbygges i prognosen, at USA næppe kan holde væksttempoet fra 1990 - 2004, en svag vækst i Europa samt en endnu svagere vækst i Japan, kan forudses svag økonomisk vækst for de tre aktuelt store blokke med omkring 60% af det globale BNP, men buldrende vækst i Kina og Indien. Det er nok til at konkludere, at Kina og Indien i de kommende tiår bestemmer efterspørgselen efter olie og sætter dagsordenen for det globale oliemarked.

Kina er i dag verdens næststørste forbruger med omkring 60% af det amerikanske forbrug og ifølge foreliggende prognoser en fordobling af olieforbruget indtil 2010; Indien er nummer tre i konkurrence med Rusland og Japan med et forbrug svarende til ca 25% af det amerikanske – alt sammen opgjort i olieækvivalenter

Forskydningen hen i mod Kina som verdens største efterspørger forstærkes af en tendens til at koncentrere den globale fremstillingsindustri i Kina, der efterhånden fremstår som verdens værksted. For energiforbrugets fordeling betyder det, at mindre ressourcekrævende sektorer af økonomien som fx tjenesteydelser tiltager sig en stigende del af det amerikanske bruttonationalprodukt. Disse aktiviteter kræver ikke samme energiforbrug som fremstillingsvirksomhed. Resultatet er således ikke alene, at væksten og tyngden forskydes til fordel for Kina; men også at det specielt gælder de dele af økonomi og erhvervsliv, der bruger megen energi. Læg hertil den oven for omtalte udvikling i det private forbrug, og billedet af et næsten eksplosivt voksende energiforbrug i Kina aftegner sig.

Det er således sandsynligt, at Kina og Indien indenfor det næste tiår placerer sig som

- verdens største og næststørste økonomi
- nummer et og på længere sigt to globalt set med hensyn til totalt forbrug af energi.

3) Skiftet fra fremstillingsindustri til tjenesteydelser kombineret med ændret geografisk tyngde fra USA/Europa/Japan til Asien og navnlig Kina plus Indien skaber to store trends omkring internationalisering/globalisering af betydning for energi.

Den første trend indebærer en reduktion af energiforbrug pr vækstenhed, eftersom tjenesteydelser af indlysende grunde er mindre energiforbrugende end fremstillingsindustri. Denne trend forstærkes af nye teknologiske færdigheder med lavere energiforbrug for samme ydelse. Den anden trend virker modsat, eftersom det nu drejer sig om stigende levestandard ikke for 250 mio amerikanere, 300 mio europæere og 120 mio japanere, men for 1,3 mia kinesere, 1 mia indere og ca 600 mio mennesker i Sydøstasien. Bundlinien af disse to trend set i sammenhæng viser stigende ja endog stærkt stigende energiforbrug nu og i en forudselig fremtid, som kun kan stoppes gennem tilsvarende stop for globaliseringen eller i det mindste dennes videreudvikling.

En opbremsning af globaliseringen/internationaliseringen indebærer to store risici, som der af gode grunde næppe er politisk ønske eller vilje til at løbe.

For det første har skiftet af fremstillingsindustri fra USA, Europa og Japan til Kina samt Indien været forudsætningen for en næsten 15 årig økonomisk global ekspansion uden inflation. De vestlige økonomier roser sig af deres formåen, men skylder i høj grad vidunderet de faldende priser på forbrugsgoder indkøbt i Kina. Walmart baserer sig således i næsten overvældende grad på indkøb fra Kina. Afbrydes globaliseringen, kan det med meget stor sikkerhed siges, at de stabile priser stort set svarende til årlig inflation på en a to procent bringes til ophør.

For det andet inddrages Kina og Indien gennem globaliseringen i det aktuelle globale politiske og økonomiske system. De vil med sikkerhed ikke være tilfredse med deres tyngde i de gældende beslutningsprocesser, hvilket forklarer diskussionerne om sammensætningen af G – 8 (gruppen af de største industrilande som styrer den globale økonomi) og ej heller FNs Sikkerhedsråd; men de har valgt at tilslutte sig det gældende system og søge dets beslutningsproces og tyngdefordeling mellem lande ændret inde fra i stedet for at opstille et alternativ eller udfordre modellen. For verden har det været ualmindeligt heldigt, at en af de største globale ændringer i økonomisk og teknologisk henseende finder sted indenfor den eksisterende model og ikke ledsages af et forsøg på at kuldaste den med forudsigelige og dramatiske politiske og økonomiske udviklingsforløb.

4) I politisk henseende tegner udviklingen baseret på stærk vækst og stærkt stigende energiforbrug for den vestlige verden et såvel positivt som lidt betænkeligt billede.

Det positive billede består i, at med væksten i Kina og Indien løftes millioner af mennesker ud af fattigdom. Der står en del strid om de nøjagtige tal herunder hvorledes fattigdomsgrænsen skal fortolkes mv; men det slører ikke det generelle billede nemlig, at der rent faktisk i kraft af den økonomiske vækst sker store fremskridt i bekæmpelse af fattigdommen.

Det er godt, at millioner af mennesker i de befolkningstunge lande som Kina og Indien løftes ud af fattigdom; men det fjerner ikke den malurt i bægeret, der fortæller at gevinsten ved globalisering tilfalder dele af befolkningen i lande med evne til at tilpasse sig udviklingen (Kina, Indien, Sydøstasien) samt de rige lande, hvis bytteforhold forbedres gennem de lavere importpriser. Gevinsten ved de høje oliepriser tilfalder befolkningstynge lande fortrinsvis, men ikke udelukkende i den arabiske og muslimske verden.

Taberen i dette spil bliver en stribe mere eller mindre udviklede lande med store befolkninger i Nordafrika, Mellemøsten, den sydlige del af Asien samt dele af Afrika, der hverken nyder godt af den økonomiske globalisering eller de høje oliepriser, men synes mere eller mindre ramt af begge dele. Gruppen af lande fra Marokko i Vest til Bangla Desh i Øst har måttet indkassere en stærkt faldende andel af verdenshandelen fra 10% i 1980 til ca 3,8%, men en fordobling fra 300 mio til 600 mio af deres befolkning. Det er vanskeligt at slippe udenom den delkonklusion, at globalisering kombineret med det internationale energimarked indeholder risiko for international økonomisk ulighed, som det ikke har været muligt eller måske ønskeligt at bekæmpe. Det er lige så eller måske endda endnu vanskeligere at slippe uden om den iagttagelse, at befolkningssammensætningen i disse lande viser en stor andel i de yngre aldersklasser dvs netop de aldersgrupper, som bevæger sig ind på arbejdsmarkedet; men uden at der tilbydes dem jobs. Dermed skabes en klasse af unge, der føler sig efterladt i et politisk, socialt og økonomisk tomrum – en ideel rekrutteringsbase for yderligtgående bevægelser det være sig af politisk eller religiøs art.

Tabergruppen omfatter også store dele af befolkningen i udviklingslande med høj økonomisk vækst. Valget i sommeren 2004 i Indien førte stik imod alle forventninger til sejr for oppositionspartiet (Congress), hvilket af iagttagere tolkes som landbefolkningens protest over for den skæve fordeling. I Kina er et af de vigtigste punkter på den politiske dagsorden at udstrække gevinsterne ved globaliseringen til landbrugsdistrikterne fortrinsvis i de vestlige provinser.

Oven i disse betragtninger kommer i det mindste tre udenrigs- og sikkerhedspolitiske problemer.

For det første at energireserver ofte befinder sig i politisk ustabile områder og/eller i havbunden på områder, hvor tilhørsforholdet ikke er afklaret.

For det andet at de etablerede stormagter først og fremmest USA og hermed forbundne virksomheder støder sammen med de hurtigt voksende økonomier som Kina og Indien samt disse landes virksomheder.

For det tredje at olieanlæg samt transportveje fra udvinding til brug frembyder et potentielt mål for terrorisme.

5) En af de planer, der i årevis som et andet fly har kørt op og ned af startbanen uden nogensinde at komme i luften, er erstatning af benzin til biler med brændstof baseret på alkohol gennem plantedyrkelse. Når der alligevel er grund til at hæfte sig ved denne tanke, er det af følgende grunde:

For det første har teknologien længe været til rådighed, men bliver mere og mere raffineret.

For det andet har tanken en vis politisk bærekraft bl a i USA som erstatning af benzin baseret på olie importeret fra Mellemøsten med alkoholbaseret brændstof baseret på planter dyrket i USA.

For det tredje synes bilfabrikkerne mere og mere interesseret i at analysere, hvad der ligger i dette. Tanken bliver attråværdig, bl a fordi den ikke kræver væsentlige ændringer i bilmotorer, og fordi det eksisterende fordelingsnet dvs tankstationer mv kan bruges og derfor nok kræver nyinvesteringer, men ikke i et kolossalt omfang. Næsten alle store bilproducenter kan i dag tilbyde E85 motoren dvs en motor, der for 85% vedkommende kan køre på alkoholbaseret drivmiddel. Det er mere sandsynligt, at et gennembrud kommer på dette område end gennem udvikling og raffinering af enten den elektriske bil eller den såkaldte hybridbil.

Den sidste og måske vigtigste grund er, at prognoserne for antal biler først i Kina og derefter i Indien peger på noget i retning af en u håndterlig størrelse med hensyn til benzinforbrug, med mindre der sker formindskelse af forbrug. Bilfabrikkerne, som ikke ønsker at se dette marked fortabe sig, får derigennem en langt mere seriøs interesse i at medvirke til udvikling af alternative brændstofsilder med bibeholdelse af den etablerede teknologi og dermed også deres egen position end blot at lade stå til med risiko for en ikke-styrbar udvikling, der også kan ramme dem.

Der er tillige støtte til denne tanke hos de fleste miljøgrupper, eftersom forurening fra enten den elektriske bil eller en alkoholbaseret bil er klart mindre end ved benzin.

I international politisk henseende vil en succesrig gennemførelse af den tanke formindske afhængigheden af Mellemøsten. Til gengæld vil afhængigheden af områder som Latinamerika stige, men set i et amerikansk perspektiv, er det nok at foretrække.

Det vil være forkert og måske endda direkte farligt at undervurdere sandsynligheden for et sådant politisk skifte i USA som, hvis det indtræffer, uundgåeligt vil påvirke en stribe andre lande og føre voldsomme rystelser af oliemarkedet, dermed forbudne transportmønstre og logistiske infrastrukturer samt ikke mindst politiske alliancer baseret på salg og køb af olie med sig.

6) Olie vil fortsætte med at være den dominerende energikilde i en forudselig fremtid; men sandsynligheden taler for, at dens andel af den samlede energiforsyning vil aftage. Vedvarende energi i form af solenergi, vandkraft, vindenergi plus ny teknologi omkring fx tidevand mv vil tiltage sig en stigende, om end af beskeden størrelse, andel.

Det er naturgas og atomkraft, der vil flytte på tallene. I øjeblikket kan iagttages en stærk og stigende interesse for LNG og navnlig i det asiatiske område. Tilsvarende kan ses, hvorledes Kina og til dels Japan satser på atomkraft. LNG får i globaliseringsperspektiv især betydning for ændring af transport og logistik, medens atomkraft giver industri til fremstilling af sådanne værker fornyet liv efter en periode med svag efterspørgsel.

LNG kræver nye typer af tankskibe, men vigtigst af alt nye anlæg på land. Igen er Kina i fokus. Store kinesiske kontrakter med bl a Australien og Indonesien tyder på en stigende andel for LNG i Kinas energiforsyning ude fra. Skal det at fungere, kræver det ikke blot, at de store internationale transportører investerer i nye tankskibe, hvad de gør; men at Kina selv forestår infrastruktur gennem modtagerterminaler på det

kinesiske fastland. Det er vidnesbyrd, om det tiltrækkende i LNG, at begge dele sker med betydelige omkostninger til følge.

Den 17 december 2004 udtalte USA's energiminister, at Kina bliver verdens nummer et med hensyn til atomkraft. Der forudses indtil 2020 en fordobling af andel af energiforsyningen fra 2% til 4%. Det kræver finansielle investeringer i størrelsesordenen 40 mia Usdollar gennem bygning af omkring 25 atomkraftværker hver til en pris af ca 1,5 mia Usdollars.

Der er tre leverandører, der falder over hinandens ben for at få foden indenfor på dette lukrative marked. USA's Westinghouse, Frankrigs Areva og Ruslands AtomStroyExport. Med en prognose, der siger Kina som nummer et på markedet plus ingen indenlandsk produktion af værker plus krav om den mest moderne teknologi, er det ret indlysende, at den af de tre, som tager broderparten, også sikrer sig førertrøjen ved udvikling af atomkraft.

7) Energikilderne dvs først og fremmest olie og gas ligger sjældent i nærheden af forbrugsstederne. Uden al for stor overdrivelse kan det siges, at olie og LNG repræsenterer kernen i globaliseringen koncentreret omkring økonomi, arbejdsdeling, transport og logistik med størsteparten af globaliseringens ´revolution´ indenfor transport og logistik.

Det er fortsat Mellemøsten, der tegner sig for de største reserver; men en række andre geografiske lokaliteter er ved at komme på kortet.

For det første landbaserede kilder. Centralasien menes at være i besiddelse af de største reserver, men også områder i Sibirien, den russiske ø Sakhalin samt flere steder i Afrika melder sig som kommende felter. For dem alle gælder, at der som hovedregel er tale om ugæstfrit terræn og lang vej fra udnyttelse til forbrug. I langt de fleste tilfælde kræver det rørledninger ofte af en længde på over 1000 km. En rørledning fra de centralasiatiske kilder skal således føres gennem dele af Centralasien ned til Det Kaspiske Hav og derfra videre gennem Kaukasus til udskibningssteder omkring Middelhavet. Alternativet hertil, som er på tegnebrættet, er en rørledning syd gennem Afghanistan og Pakistan til Det Indiske Ocean/Den Arabiske Bugt. Der er tale om store udfordringer til ingeniørerne tilføjet det forhold, at de pågældende lande er politisk ustabile. Rørledningen fra gasfelterne i Sibirien til de store forbrugere i Asien nemlig Kina og Japan er endnu ikke fastlagt. Begge kæmper for at få den lagt således, at de begunstiges. Japan ser den gerne ført ud til Stillehavet ved Vladivostok; Kina ønsker den ført igennem Mongoliet ind i Kina. Rusland har endnu ikke truffet beslutning. Sakhalin er ikke alene ugæstfrit, men langt væk fra de kinesiske og japanske forbrugere.

For det andet havområder med omstridt tilhørsforhold. I Danmark har vi selv på nærmeste hold haft spørgsmålene i forbindelse med grænsedragning i Nordsøen og forholdene i Nordatlanten. De store og afgørende spørgsmål udspiller sig dog i Asien og drejer sig om to områder nemlig Spratly-øerne og Timor-Gabet.

Spratly-øerne er en øgruppe i Det Sydkinesiske hav, som i sig selv måske ikke er forfærdeligt interessant, men giver ret til meget store olieforekomster (off shore). Kina, Vietnam, Taiwan, Malaysia, Indonesien, Filippinerne og Brunei gør alle krav på

øerne. Indtil nu er der enighed om at være uenige, dvs ingen kan sætte sig fast på øerne og siden kan udnytte olieforekomsterne; men det er usandsynligt, at en sådan slags våbenstilstand kan vare ved.

Timor-Gabet mellem Østtimor og Australien skjuler store reserver af olie og gas. Indonesien annekterede i 1975 Østtimor, der indtil da hørte under Portugal. Kort efter denne handling forhandlede Australien og Indonesien en grænsedragning i havområdet omfattende udnyttelse af olie og gas. Østtimor har efter sin uafhængighed i 1999 ønsket en genforhandling med Australien om udnyttelse af retten til olie og gas i havbunden mellem det nu selvstændige Østtimor og Australien. Det krydres af, at havbunden begunstiger ilandtagning i Australien som følge af en kløft samt, at Kina på det seneste har meldt sig på banen med gunstige tilbud til Østtimor som alternativ til en aftale med Australien.

I Det Sydkinesiske Hav udgør Xihu-området godt 400 km øst for Shanghai et omstridt område mellem Kina og Japan. Beibu-bugten længere vestpå er omstridt mellem Kina og Vietnam

Der er næppe tvivl om, at teknologien i de kommende år udvikles yderligere med det resultat, at forekomster i havbunden, der tidligere var utilgængelige kommer indenfor rækkevidde med den uafvendelige konsekvens, at konflikter om tilhørsforhold for sådanne forekomster i tilfælde af den mindste tvivl bliver bragt op på internationalt plan.

Der eksisterer internationale regelsæt for løsning af uoverensstemmelser; men de er kun farbare, såfremt de stridende parter er enige om at rette sig efter afgørelser truffet af disse institutioner.

8) Af de etablerede eller fremstormende stormagter opererer USA med ca 40% selvforsyning (faldende). Kina er for ca 75% afhængig af kul, som landet selv producerer, men arbejder hårdt for at reducere brug heraf ud fra bl a miljømæssige hensyn. I 1993 svingede det fra nettoeksportør til nettoimportør af olie; kombinationen af stærk økonomisk vækst (gennemsnitlig ca 10% for det seneste tiår) og ønsket om aftagende andel for kul, placerer landet i en mere udsat position end USA. Prognoserne siger, at Kina i 2020 vil importere 60% af sit olieforbrug og 40% af sit forbrug af LNG. Indien er i en dårligere position end Kina, og Japan er praktisk taget 100% afhængig af energi importeret ude fra.

Det forklarer, hvorfor de økonomiske supermagter alle deltager for fuld udblæsning i spillet om adgang til og kontrol med forsyning ude fra af energi til deres økonomi og bruger såvel politiske som økonomisk/handelspolitiske/erhvervsmæssige virkemidler.

Fokus for sammenstødet mellem stormagtsinteresser om kontrol over fremtidige oliereserver er Centralasien med nogle af verdens - nogle eksperter vil sige - de største kendte reserver. USA, Kina, Japan, Rusland og Indien er alle på banen.

Området var indtil 1990 en del af Sovjetunionen, men netop derfor hersker en vis skepsis over for Rusland. Kina har sammen med Rusland startet, hvad der betegnes som Shanghai-samarbejdet omfattende de centralasiatiske republikker plus Rusland samt naturligvis Kina selv. Formålet er politiske stabilisering af området, hvis

befolkning er overvejende muslimsk og dermed potentiel grobund for islamisk inspireret terrorisme. USA ser på området med samme briller som Kina, dvs der er en fælles amerikansk-russisk-kinesisk interesse i at blokere for opståelse af islamisk inspireret terrorisme, men divergerende interesser, når det gælder, hvem der skal have adgang til olieressourcerne. Japan og Indien kan ikke spille med i det magtpolitiske spil, men satses økonomisk. Det gælder navnlig Japan, der gennem sine store multinationale virksomheder har været aktivt i området siden begyndelsen af 1990'erne.

En del politiske iagttagere ser Centralasien som et af fremtidens brændpunkter med sammenstød af stormagtsinteresser, islamisk inspireret terrorisme, svage politiske systemer helt overvejende af en art, der ikke klarer en nærmere granskning af menneskerettigheder, men i besiddelse af oliereserver.

Mellemøsten selv plus Iran har i over 100 år været hjemsted for industrinationers manøvrer for at sikre sig indflydelse over de store oliereserver. Det er en ofte fremsat påstand, at den USA ledede militære operation mod Iraq i virkeligheden bunder i netop hensynet til olie; men dette er givetvis en overfladisk analyse af politiske handlinger, der efter alt at dømme er langt mere komplicerede og omfatter mange udenrigs- og sikkerhedspolitiske hensyn plus strategiske overvejelser.

Det virkeligt nye er, at de etablerede stormagters manøvrer i Mellemøsten plus Iran igennem de seneste år er blevet suppleret med kinesisk indtræden.

I oktober 2004 indgik Kina en aftale med Iran (nummer to leverandør af olie til Kina efter Saudi-Arabien) over godt 30 år af størrelsesordenen ca 70 mia Usdollar om levering af olie og gas. Det pikante er, at det skete på et tidspunkt, hvor USA og EU arbejdede på højtryk for at etablere en aftale med Iran om stop for dette lands formodede atomprogrammer. Venezuela med 60% af sin olieproduktion bestemt for det amerikanske marked har indledt forhandlinger med Colombia om en rørledning til Stillehavet. Formålet kan kun være at åbne en genvej til det asiatiske marked. I tilfælde af tvivl blev den bortvejret, da New York Times på årets tredjesidste dag rapporterede fra den venezuelanske præsidents besøg i Kina, at de to lande havde afsluttet kontrakt om leverance af olien. Kina opererer ligeledes i politisk ømtålelige områder som Sudan (7% af Kinas olieimport) og i Angola og har indgået kolossale aftaler med Australien og Indonesien. Australien har en flerårig kontrakt af størrelsesordenen ca 13 mia Usdollars om levering af LNG til Guangdong provinsen. Indonesien har foreløbig en kontrakt om levering til Fujian provinsen på 8,5 mia Usdollars.

Erindres prognosen om en fordobling af olieforbruget til 2010 kombineret med begrænsede muligheder for at øge den indenlandske produktion, er det indlysende, at Kinas udenrigspolitik ikke kan fastlægges uden hensyn til behovet for olie og de deraf følgende risici for sammenstød med amerikanske interesser. Heri ligger ikke nødvendigvis potentielle konflikter mellem de to lande fremkaldt af behov for olie – deres gensidige forhold udformes ud fra en lang række hensyn, hvoraf olie kun er eet - og ej heller en værdidom, om hvem der har førsteret til olien, men en analyse af, hvorledes situationen rent faktisk aftegner sig.

I denne analyse indgår også, at Kina plus Indien begynder at melde sig i spillet om multinationale olieselskaber og investeringer foretaget af disse i andre lande. Det er ikke længere en reserveret boldgade for vestlige selskaber.

China National Offshore Oil Corp (CNOOC), der i hovedtræk står for Kinas hjemlige og udenlandske aktiviteter indenfor off shore, har investeringer i 14 lande. For nylig tog selskabet en andel i Australiens flagskib vedrørende naturgas nemlig feltet ud for Australiens nordvestlige kyst, hvor det bliver partner med bl a BP og Shell.

På en pressekonference for lidt mere end en måned siden (8 december 2004) udtalte formanden for China Petroleum & Chemical Company (Sinopec), der er Asiens største indenfor produktion og salg af raffinerede produkter, at selskabet planlagde investeringer dvs opkøb i Mellemøsten, Centralasien, Sydamerika og Sydøstasien.

Mindre end en uge forud oplyste PetroChina, som er Kinas største producent af olie, at det stod foran en investering på ca 1 mia Usdollars i udvinding af olie og gas fra felter fundet i Thailand. PetroChina opererer allerede i Sudan, Chad og Ecuador.

Indiens flagskib inden for olie og gas ONGC (Oil and Natural Gas Corp) har købt en andel på 25% af Sakhalin Oil and Gas i Rusland for 1,7 mia Usdollars.

Efterhånden som det kinesiske og indiske energiforbrug og dermed import af olie og gas stiger, får disse selskaber stigende økonomisk, handelspolitik og dermed også politisk indflydelse på samme måde som de europæiske og amerikanske selskaber har haft det.

9) Eftersom olie (udvinding, transport, raffinering) indgår som et vitalt ja uundværligt led i globaliseringen og netop globaliseringen er et mål for terrorisme hovedsagelig islamisk inspireret, er den utiltalende, men desværre uundgåelige konklusion, at olie er et mål for terrorisme.

Indirekte kommer det til udtryk ved, hvad der almindeligvis antages at være El Qaedas hovedmål nemlig at smide de vestlige lande herunder først og fremmest USA ud af Mellemøsten og etablere, hvad der betegnes som kalifatet dvs en omfattende islamisk stat. Det er ret indlysende, at opfyldes det mål, ophører Mellemøsten med at være den vigtigste leverandør af olie til de vestlige industrilande.

Mere direkte kommer truslen og risici til udtryk ved nylige udtalelser fra Osama bin Laden om økonomisk krigsførelse og operationer fra El Qaedas side i Mellemøsten herunder Saudi-Arabien og Iraq. Der er en del, der tyder på, at El Qaeda inden for de seneste seks måneder har omlagt sin taktik fra lynkrig med angreb i stil med den 11 september 2001 til udmattelseskrig, hvor USA og dets allierede skal udmarves og helst skilles fra hverandre således, at 'Vesten' kører træet i bestræbelserne på at bekæmpe terrorismen. Det forklarer, hvorfor El Qaeda tilsyneladende satser mere på Iraq og Saudi-Arabien end mål i den vestlige verden. Og det lægger op til en langvarig krigsførelse, hvor – relevant i denne sammenhæng – olie bliver et hovedmål.

Selve olieudvindingsanlæggene i den arabiske verden synes godt beskyttet af de stedlige sikkerhedsmyndigheder. Det er ikke umuligt, men vanskeligt at forestille sig et succesrigt terrorangreb på væsentlige olieinstallationer.

Svagere beskyttet er rørledninger samt infrastruktur til udskibning af olien, men også sådanne mål vil være vanskelige.

For så vidt angår Iraq er olieproduktionen delvist kommet i gang, men ligger endnu væsentligt under det ønskede mål; gentagne angreb mod rørledninger viser vanskelighederne med at beskytte sådanne, når de går over lange afstande. Det er mest sandsynligt, at olieproduktionen og dermed udskibning fra Iraq gradvis stiger i den kommende tid.

Så længe de nationale myndigheder har greb om situationen og er loyale over for magthaverne synes et vellykket angreb mod olieudvinding eller installationer til udskibning usandsynligt.

Olie og gas felter andre steder rundt omkring synes også at nyde godt af beskyttelse. Australien har således for nylig oprappet sin militære beskyttelse af de store felter ud for landets nordvestlige kyst.

De to svage led i kæden synes at være raffinaderianlæg samt søtransport af olie evt en kombination heraf.

Verden har allerede set en terroraktion mod et tankskib nemlig rettet mod den franske tanker Limburg. Angrebet på USS Cole viser, hvor vanskeligt det kan være at beskytte skibe, selv krigsskibe.

Opmærksomheden og ængstelsen hos de eksperter, som følger terrorismen retter sig mod de snævre stræder, hvor skibstrafikken af gode grunde må manøvrere i farvand, der ofte ikke er dybt og nær kystområder. Malacca-strædet mellem Indonesien og Malaysia tiltager sig betydelig interesse, eftersom der her i årevis har kunnet konstateres en omfattende piratvirksomhed, som ikke alene frygtes at have givet terroristerne gode ideer, men også skaber mulighed for et direkte samarbejde mellem pirater og terrorister. En række kapringer af skibe under omstændigheder af ubehagelig karakter giver mistanke om, at terrorister på samme måde som de forud for angrebet den 11 september 2001 trænede i beherskelse af fly, nu træner i kapring og styring af skibe herunder tankskibe.

Det er tænkeligt og formodes at være teoretisk gennemførligt at kapre et tankskib fx i Malacca-strædet og dermed i hvert fald for en tid blokere strædet for international skibstrafik. I så fald rettes et dobbelt slag mod den globale økonomi. For det første rykker olie og olietransport frem fra et muligt mål til et egentligt mål. For det andet vil skibstrafikken i det mindste for en periode skulle omdirigeres fra Malacca-strædet til andre stræder (Sunda-strædet, Lombok-strædet) fra Mellemøsten til Kina og Japan. Begge dele skaber ikke alene stor usikkerhed, men indebærer også væsentlige fordyrelser af international transport.

Trusselbilledet er kendt og har selvsagt affødt en lang række sikkerhedsforanstaltninger herunder øget patruljering af Malacca-strædet. Alligevel

advarer eksperter og myndigheder gang på gang. Risikoen vurderes til at være håndgribelig for en aktion af denne karakter.

J. Ørstrøm Møller

www.denmark.com.sg/jom.htm